

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Maitxo Bikandi Aristizabal

*Oiartzun,
Gipuzkoa
(1916-2009)*

Aurkibidea

Biografia

Kaleko Putxutxoerrekan jaio eta bizi izandakoa zen Maitxo. Ez zuen batere bizimodu samurra izan. Toki batean baino gehiagotan lana egina, hogeita bat urtean Errandonea ogi eta ardo biltegian aritu zen. Kalekalean biziki, gerra aurrez aurre ezagutu zuen. Gerra hark, gainera, anaia eraman zien. Kanoikadak, fusilamenduak, salakeriak... Hori gutxi balitz, lanean ere ez zuen batere zorte ona izan Maitxok: Altzibarko paper-fabrika erori zenean, bera han barrenean lanean harrapatu zuen.

Zintak

OIA-020

- **Proiektua:** Oiartzuarren baitan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lardi, Ane - Pikabea Lasa, Joxe Luix
- **Data:** 2007-05-17
- **Iraupena:** 59 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Lardi, Ane

Pasarteak

1. Lan istripu latza

- **Erref:** OIA-020/002
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:00:57. **Bukatu:** 00:05:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

<p>Errandonean hogeita bat urtean ibilia da Maitxo; almagazenean, lehendabizi, eta, okin lanetan, gero. Aurretik, Altzibarko paper-fabrikari aritu zen. Paper-fabrika erori egin zen; bera han ari zen lanean eta bi oiartzuar hil ziren istripu hartan.</p>

Transkripzioa

- Lanian hogeita bat urte. Ardua 'ta partitzen 'ta ogi partitzen. Lembizi bertan hasi nitzan lanian, botillak garbitzen 'ta hola, 'ta geo neska falta zutela 'ta panadera hasi nitzan 'ta in nittun hogeita bat urte han. Altziberren beste zea bat in zuten, papelera bat. Ez dakit... Zu ez za

akortuko?

- Ez, papelera ez naz gotzen.

- Papelera ez zen haundiya. Biño in zen han... Jende... Ez dakit zembat izango zen. Berroeita hamar biño gehiyo izango zin han behintzat, eta nombatte gaizki in zuten, zean... Gu giñan beko plantan. 'Ta goiyan jarri zuten makina bat, trapuakin aitzen giñan, trapua beeixten 'ta botoiyak kentzen 'ta hola. 'Ta jarri zuten makina bat zea, papera... Beno... Trapua puskatzeko kortadora 'ro ez dakit nola saten yoten horrei. Eta holako bat. 'Ta harren moimentukin nombatte in zen muittu 'ta tetxua eroi bi ayeketa. Hola! 'Ta beko pisora. Beno, erdiko pisora. Lembiziko bizitzan giñan 'ta hautsi 'ta. Eta han giñan hamalau neska 'ro hola, eta gehiyo 're beste aldin bazian gizasemiak eta hola, biño. 'Ta geldittu giñan barrenian, goiyan ura baizen, terraza bezela 'ta ura hora dena gotik betti, burutik betti 'ta han geldittu giñan.

- Ai ama!

- Jetxi ber 'zandu genun leiyotik betti. Lembiziko bizitzatik.

- 'Ta iñor... Denak ate ziñazten?

- Bi hillak. Batek hemendik horreako difentziya baldin bazun. Bat hil zenak. 'Ta bestia paretan kontra geldittu zen zeakin, paretakin. 'Ta hura bizi zen itxeko bazterrín. Nik mixeiya ikusi besteik ez dut iñ!

- Jesus!

- 'Ta handik leiyotik 'o jarri ziguten eskaillerak 'ta handik betti jetxi ber genun. Hola.

- Beldur erra! 'Ta ate ziñaztenin kontentu!

- Bi hillak! Juanito Iragorri.

- Juanito Iragorri. Hemen e...

- Altziberren bizitzen zin hoik len-leno. Biño geo hura zean bizi zen, Iturriotzen be familiyakin esposatua. 'Ta hura hil zen eta bestia Otsuenenekua. Mutilla gaztia.

- Hil zinak, haik zin. 'Ta non zen papelera hoi?

- Papelera, bai.

- Non zen? Altziberren non?

- Altziberren. Nola da... Akortuko al tzait. Altzibertik abituta hor ezkerretan itxe bat bazen ba. Otsune ba al dakizute non den?

- Ez dakit uan seuru non den. Ba, igual du, igual du.

- Han zen. Altzibertik Ergoina, beno, Karrika aldea abitu 'ta nola da harrobiya? Pixkat honuntxixio.

- A...!
- In zuten 'ta! Han 'e suertia!
- Bai.
- Nik mixeiya besteik ez dut ikusi, e! Suerte txarrekua izandu naz.
- Bai, zui gerra tokatuko zizun gaiña!

2. Gerraren ondorioak

- **Erref:** OIA-020/003
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:05:10. **Bukatu:** 00:08:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

<p>Putxutxoerrekan bizi ziren. Gerra garaian etxetik joan ziren, baina ez denbora askorako. Kanoikada asko izaten ziren plaza aldean. Egun batean, 160 kanoikada kontatu izan ditu Maitxoren anaia batek. Anaia zaharrena gerran hil zitzairen. Gizaseme batek soldaduei esan zien aita eta anaia "gorriak" zirela, eta Iruñeko kartzelara eraman zuten anaia.</p>

Transkripzioa

- E?
- Gerra 're tokatuko zizun zui?
- Gerra 're tokatu zian. Handik itxetik ateta ibiltzen giñan. Kañonazua besteik ez genulako.
- Non bizi ziñazten zuek?
- Putxutxerrekan.
- Uf...!
- Hara, Jesus! Eun batin gue anaiyak kontatu zittun kañonazuak, azkeneko eunetan. Zeatu 'ta ehun... Ehunda... Hirurogei 'ro ez dakit ze zeatu zittun inguru hartan. Geo alde in baizuten. 'Ta nombatte azkenaldiyan... Miño bestela 're bai. Kañonazuak sartu han inguruan, zeau, Exkerreneko baratzia zen, 'o zelaiya 'ro zea. Erramolatzak zekazkiten eta handik aldatuk zian erramolatzak leiyotik kampo, barrena. 'Ta hola gerra demboan. Anaiya 're han hil zitzaigun, hogeita lau urtekin. Dena hola.
- Eta zea, e... Kañonazuk zin bitartin zuek Patxutxerrekan eon ziñazten, e? Ez zizuten biali?
- Noiz? Gerra zenian?
- Bai.
- Ez. Noa jongo giñan? Atetzen giñan ahal genun tokira, biño geo bertan ioten giñan.
- Bai, e? Ez ziñazten inguruko baserrita 'ta jon zuek?
- Bai, jon 'zandu giñan. Errota 'ta hola. Biño geo, besteik ez genun 'ta itxian.
- 'Ta anaiya... Ze... Gerra jon zen 'o ...
- Gerrea jon zen. Biño hura lembizi in zuten, gizaseme bat bazen oso ergela 'ta zea, gue atta 'ta anaiyagatik san 'men zun gorriyak ziala zea, Naparrutik sartu zian soldaduai 'ro, eta haik kampuan harrapatu zuten dena hartu 'ta kartzelan sartu. Hartu 'ta Pamplona oiñez eaman zittu... Ez

dakit noaiño oiñez. 'Ta han ez dakit zembat hillabete pasa, 'ta beste asko in zittuzten afusilatu. Biño guria e... Launa bazun, 'ta harrek han zea antti bat izauna 'ta harren poderiyoz iñ zittuzten prozesatu. 'Ta pasa zittuzten zortzi hillabete 'ro ez dakit zembat kartzelan. Bestela lepua. ' Ta holoko gauzak.

- Gauza okerrak!
- Txarrak.
- Txarrak.
- 'Ta geo klaro! Anaiya 're hil zitzaigun, atta 're handik bi urtea hil zitzaigun.

3. Oiartzungo fusilamenduak

- **Erref:** OIA-020/005
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:10:30. **Bukatu:** 00:12:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

<p>Anaia frontean hil zen, eta berak jaso zuen haren heriotzaren berri ematen zien telegrama. Aita ez zen politikan sartzen eta anaiak ere ez. Kanpotik ekartzen zituzten kamioietan hemen fusilatzeko. Lehendabizi Beko-plazan fusilatzen zituzten eta gero hasi ziren kanposantura eramaten. Oiartzungo mutil asko fusilatu zituzten han.</p>

Transkripzioa

- Dena, dena tristia. Anaiya 're frentian hil zen. Telegrama ailletu zen 'ta nik hartu ber izandu nun, 'o nei tokatu zin hura hartzia 're. Txar guziya netzat!

- 'Ta anaiya ze in zuten Maitxo, zea, e... Reketik emanegi...

- Reketiak hartu Irun... Zeatik Pamplonatik etorri zianak eaman. Gorriyak ziala 'ta. Beste gizon horrek san zula 'ta. Gue attai ez zitzaion gustatzen politikan sartzeik eta.

- Biño han...

- Gaztiak akaso Batzokiko zea izango zuten, biño... Behintzat, politikan asko sartu ez.

- Biño garai hartan igualtxo zun. lozeiñ eamaten zuten, ez?

- A bai! Bai. Asko afusilatu zuten. Gui, Donostira jun giñan lehengusua 'ta biyek relojei batea 'ta nonguk zazte 'ta Oiartzunguak eta. Hola hasi zen: "bai, Oiartzun hortan 'e..." ez dakit zer 'ta baki zer 'ta... Geo san zigun: "ba al dakizute zembat dian afusilatuak? Oiartzunguak?" 'Ta san zigun: "cuarenta y nueve 'ro" ez dakit zer. San zigun nola zen. Kantidadia 'ro san ziguten, ez naz akortzen. Gue auzuan bertan 'e bazian afusilatuk. Asko zen afusilatua. 'Ta kampotik kamionetan karri, han kampan harra... Hartzen zittuztenak 'ta bestetan ez itteatik beko plazan paretan kontra jarri 'ta han hiltzen zittuzten. 'Ta geo hasi zian kamposantura eamaten 'ta han afusilatzen. 'Ta Oiartzungo mutillak 'e bazian afusilatuak han. Nik dena holako... Txarra.

- Holako rekuerdik...
- Akortzen nazena.
- Jo! Erra da.
- 'Ta guk ordun ze urte genittun? Pues hogei 'ro.
- Hoge 'ro.

4. Karabineroak

- **Erref:** OIA-020/008
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:17:56. **Bukatu:** 00:19:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Polizia
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

<p>Txikiak zirenean, amak etxean edukitzen zituen. Ez zuen nahi kalean karabineroen seme-alabekin ibiltzea, haiek lotsagabeagoak-edo izaki. Karabinero asko zeuden Oiartzungo plazako etxeetan; gero, karabineroak erretiratu eta guardiak egon ziren. Guardiak Kontsejupean bizi ziren. Kartzela udaletxeko ganbaran zegoen. Teilatura atera izan zen atxilotutako bat.</p>

Transkripzioa

- Ttikitan jostatzen 'ta ibilko ziñazten? 'O ttikitan 'e lana?

- Ttikitan amakin ioten giñan gu, itxian iukitzen ziguten. Bazterreko bizitzetan zeak izaten zian ba, karabineruak eta hola. 'Ta gu umiak kampotik torritaku hoik... Ordun denak... Uan denak izango dia gaixtuak, biño ordun haik lotsagabekuak 'o, gaizkiyo hitz eiñak eta hola. ' Ta gue amak iukitzen zigun itxian, ez haikin gaizki ikastetik. 'Ta hola. Karabinero tartian bizittu giñan urte...

- 'Ta non zin ba karabineruk? Ze itxetan zin?

- Leno bakotxa be itxia billatzen zun tokiyan.

- A, a!

- 'Ta geo guardiyak eoten zian berriz, geo karabineruk erretiratu zian 'ta guardiyak eendu zian kontsejupian. Goiko xaloi hartan ioten zian. Han bizitza batzuek bazian 'ta haitan batzuek, 'ta solteruak eta behintzat, beste sala bat bazen 'ta han ioten zian.

- A! Kao, ze kartzelak 'e han zin, ez? Ayuntamentun?

- Bai. Kartzela 're han zen. Kartzelako gambara. Ui...! Zeako, ayuntamentoko gambara.

- Zuk aittu izan du al 'zu, oain esan 'zula gambara, norbattek ez al zun eskapo iñ?

- Eskapo ez dakit, biño leiyotik gaiñea atera, luzerotik eta ejuka 'ta sumatu zuten, erdi mozkorra 'ro jona, eamana. 'Ta ikusi zutenian korrika hura harrapatzea jonak. Leiyo... Handik salto ingo zun pentsamentuan 'o. Nik hoi aztua nakan, hoi san zunin akortu naz.

- Ni, attak 'o sana, bai. Bai, hoi da, 'o teillatoa ate zela, 'o...

- Bai, teillatoa, luzerotik teillatoa atera.

5. Kale ingurua

- **Erref:** OIA-020/009
- **Iraupena:** 0:02:54. **Hasi:** 00:19:06. **Bukatu:** 00:22:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

<p>Oartzungo kaleetako lurra harri-koskorrez beteta zegoen. Maitxo Putxutxoerreka bezala ezagutzen den kalekoa da. Izenaren jatorria azaldu digu. Legarren komentua zegoen. Fraideak joan eta gero, etxebizitzak egon ziren, gerratik eskapo zihoazen makina bat bertan bizi izandakoak dira.</p>

Transkripzioa

- 'Ta kale ayeka hoi, lengun zeñek esan zin, zea e... Plaza ez zela. Karo, oain zea da, e... Galipota 'ta xabala, biño len dena harriya 'o 'men zen.

- Goiko kalia?

- Bai. Ayunta...

- Xan Juan kalia?

- Xan Juan 'ta, plaza 'ta, Ayuntamentun aurria 'ta...

- Zea, galipota 'ro nola botatze 'ute, hola. 'Ta geo harri koskorrak eta, goiko kalia dena harriya zen bai, hola. 'Ta uan dena kenduta jarri dutena.

- Goiko kalia ze saten yozue, San Juan kalii?

- Xan Juan kalia. 'Ta geo Xan Juan kalia zen guria 're... Gu bizi giñanak 'e hala zun zea. Biño nola tarte bat zen estua 'ta han bizi giñan Putxutxerreka saten zuten. Putxutxerreka.

- 'Ta zertik 'te zen Putxutxerreka?

- Baten batek hoi ate zulako.

- Biño han errekik bai al zen?

- E?

- Errekik bai al zen han?

- Erreka? Arritako bazterrian zen erre... Zea, ura tortzen zena 'ta aska bat behiyak ura iatea 'ta eamaten zutena. Harrek 'men zun izena erreka 'ta beste itxe batek Putxutxerrekako 'ro Xan Juango inguru hortan 'o, hara sartzeko ingurua Putxutxu. ' Ta Putxutxerreka.

- A...! Itxia bea Putxutxu.

- Itxia, bai. Hala saten zuten.

- 'Ta, zu gotzen al za Learren prailik zila?

- Bai. Juxtu juxtuan.

- Bai, hor ez.

- Ikusitzen genittun gue itxetik, terraza 'ro han zea haundiya zuten 'ta han ikusi bai, zea, biño sateko... Esplikatzeko zeaik ez. Han bizittu ziala bai.

- 'Ta ze ordenatakuk 'o zin praili haik?

- Han?

- Ze praile... Zer zin, e... Kaputxinuk, 'o zer zin?

- Ez dakit ze zea zian.

- 'Ta noiz arte eondu zin haik?

- Nik amai 'ta aittua han izaten ziala 'ta guk ikusi izandu ttugu, biño... Beste... Geo denak jon in zian pixkan pixkan.

- A!

- Biñon kombentua zen leno, e!

- 'Ta geo ze in zuten, bota 'o...

- Ez, ez. Geo bizitzak jarri. ' Ta kampotik tortzen zian guziyantzat bazen tokiya. Gerra demboan. Itxi ttiki haitan bi 'ro hiru famili batian 'ta hala.

- Zuen itxian hartu al zenuten norbatte?

- Ez. Guk ez genun sekula iñor 'e hartu.

6. Txikierdiko bilera

- **Erref:** OIA-020/013
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:27:00. **Bukatu:** 00:29:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

<p>Altzibarko bilera alderago zuten, baina beraiek Txikierdira joaten ziren, Erreterriako gazteak-eta ibiltzen zirela eta. Hamazazpi eta hemezortzi urterekin joaten ziren. Goiz etorri behar izaten zuten etxera; korrika etortzen ziren. Aita ez zen sartzen haurrekin; amak gobernatzen zituen denak. Lehen ez zegoen kapritxorik.</p>

Transkripzioa

- 'Ta nobiyua itteko billerata jon ber?

- Bai, joten giñan Txikierdira 'ta han bukatzen zenian soiñua, korrika itxea!

- Txikierdira joten ziñazten? Altzibarrea ez?

- Altziberra 're bai, biño Txikierdin jende zeagua baizen. Errenteikua 'ta hola asko. 'Ta gu ze, hamazazpi hemezortzi urte 'ro. 'Ta hara jon 'ta handik auro bukatu ezki, korrika atzea beitzeko demboik gabe. Egiya! Itxea ailletzeko auro.

- Nondik barrena tortzen ziñazten?

- Oi! Txikierditik? Ugaldetxon barrena. Handik atera 'ta goitik betti 'ta geo gotti.

- Martxa errin!

- Korrika!

- 'Ta zer zen, illundu aurretik torri berra? 'O amezkilla 'o ze izaten zen?

- Bai. Guk... Ez ziguten amezkillik jartzen zertik, goiz izaten zen, biño goiz torri ber izaten genun. Bai.

- Bestela errita!

- Oi! Seguru!

- Zein zen gorrena, ama 'o atta?

- Atta ez zen metitzen. Aman kontura zen, bestela jeniyo bizikua baizen. 'ta harrek 'e zapeteko bat eman ezkeo... Ez, ez zen atta sartzen umikin.

- Ama.

- Ama. Harek gobernatzen zittun denak.

- Ez zun lan txarra! Zortzikin! Bai.

- Biño ez zen uan bezela. Uan, difente izaten zen ordun. Ez uan bezela, hau nahi dut, eta bestia nahi dut eta holako jostailo 'ta bestia... No hay nada.

- Kapritxo gutxi!

- Batez! 'Ta gaiña kapritxoik 'e ez. Ikusten zen 'ta zea ez denak ikusten du

zea 're.

- Klaro!

- 'Ta hola.

7. Urkabera jostatzera

- **Erref:** OIA-020/014
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:29:30. **Bukatu:** 00:32:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

<p>Eskolatik aterata, kalean ibili beharrean, zaharrenek txikienak hartu eta Urkabera joaten ziren. Karabineroak mingain-zikinak omen ziren eta amak ez zuen haien tarteaz ibiltzea nahi. Beren etxean ez zen behin ere potajea falta izan. Koskortuz geroztik, ordea, lan egin behar izan zuten. Maitxo kanpokoentzat jertseak egiten aritzen zen.</p>

Transkripzioa

- 'Ta geo zaharra... Zaharrak gaztai zaindu 'ta ingo zion, ez?

- Hoixe! Zarrenak bestiai 'ta, pixkan pixkan denak bata bestia errepetu. 'Ta kalea ez jotiatik, gaizki ikasi besteik ez zela itten, 'ta Urkabea! Pasiatzea. Eskolatik atetzian, zarrenak ttikiyak hartu 'ta Urkabea. E... Auzuan lau bizitza giñan 'ta lautatik hiru karabinero 'ro holokua izaten genun. 'Ta mingaiñ zikiñ holokuk izaten baizin, dembo batin behintzat, uan ez dakit nola izaten den jendia. 'Ta halakukin ez juntatzeatik 'o gehiyegi, Urkabea jon ber izaten genun. Merinda man eskura 'ta Urkabea, eskolatik atetzian, hala! Gaizki ikasteko beldurraz Urkabea errezatzea.

- 'Ta hala itten al zenuten?

- Ez dakit ze itten genun.

- Jostatu ingo zenuten.

- Jostatu.

- Geo han izango zin... Bueno oain... Ez dakit ordun izango zin. Gaztaiña 'ta ba al zin ordun Urkaben?

- Ez. Geoztik jarriyak dia. Leno zena piñua. Han denian, Urkabeko beko ayekan dena piñua. 'Ta piñu aldi bat botatzen zutenian, bestia 'ta hola.

- Ordun...

- Ordun 'e bizi. Potaje puxkat ematen baldin baziguten 'ta ahal zenetik eman 'ta.

- Gose asko pasik al zazte?

- Ez, goseik ez. Gosia ez. Potajin faltik ez.
- Potajia seurua!
- Seurua. 'Ta gue anai zarrena Donostira jotzen zen lanea 'ta Dono... Bizikletan ibiltzen zen. Bizikletan 'ta handik etorri itxea 'ta ez zun harrek be zeatuko, merin... Benoa, akaso zerbatte merinda eamaten zuten e! Biño torri 'ta potajia. Hura añaikoik bai al zen. Jan ezkeo potajia, ongi iña!
- Bai. Bai. 'Ta hua beti pronto amak!
- Amak hoixe!
- Ama aiko zen sukaldin?
- Karo!
- Biño zuek 'e zuen lanak izango zenittuzten?
- Esku lanak?
- Zuen... e... Zuen in berrak izango zenittuzten?
- Bai. Geo koskortu giñanian nik jerse asko itten nun.
- Jertxik?
- Kampoko... Jersiak.
- A bai? 'Ta non ikasi zenun?
- Amak eakutsi.

8. Besoetakoa hazten

- **Erref:** OIA-020/016
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:33:20. **Bukatu:** 00:36:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Amak ez zuen nahi izaten seme-alabak kalean ibiltzea. Anaiak Kontsejupean pilotan jostatzeko desiratzen egoten ziren. Lehengusu bat beraiekin hazia zen. Gurasoak hil zitzaizkion eta Maitxoren amaren besoetakoa izaki.

Transkripzioa

- Biño, izango ittuzu ongi pasatako zeak, e! Hanako Urkabea jotzen ziañaztenin ongi pasako zenuten!
- Ume koxkorak, pues jostatu.

- Karo. 'Ta zuek...

- Haizia ona hartu, zea, ibilli gabe. Haizia hartu 'ta.

- Karo, itxian nola eoten ziñazten...

- Itxian eon berrian, kampo! Biño... Urkabea 'ta hola. 'Ta zarrenak eta hola pelotan ibilli nahi 'ro hola 'ta: "ama, pelotan biltzen utziko nazu kalea joten? " 'Ta ordu erdi bat 'o ordu bete 'ro...San: "Hambeste ordu arte". Korrika konsejupea jun 'ta pelotan ibilli 'ta beitzin relojui beitu 'ta korrika itxea.

- Karo.

- Gu ez giñen iñorrek in sesiyun aitzen.

- Karo, biñon, haurrak izaki 'ta muittu, muitzeko ze hoi! Goua. Karo. Normala.

- 'Ta gaiña guekin batin hazi genun lenguso bat.

- A bai?

- Ama hil zitziayon gatzetatik eta guekin batin bizittu zen.

- 'Ta zer zen, zuen eraretxokua?

- Gue anaiya biño, zarrena biño pixkat zartxio.

- A bai, e?

- 'Ta haik gelditzen zian hiru. Hiru anai... Bi anai zarrenak hamaika hilabete, hamabi... gutxi! Difentzi ttikiya 'ute, zuten. 'Ta lehengusua pixkat zartxio hiruak. Denak hola biño.

- 'Ta hua zuekin?

- Guekin.

- Biño anaiya bezela izango zenuten? Seniria bezela?

- Igual, igual. Geo komuniyua ordun hamar urtekin itten zen, eta amak san zun hoiri komuniyua bialtzeko. "Batei bialtzen baut bakarrik, 'ta bestia..." Hiruak igual igual jantzi 'ta betzi urtekin kumuniyua. Bikaiyui galdetu aber ingo zun 'ta baietz, doktriña baldin bazekiyen. Sakristira jotzen zin ba 'ta, baietz. 'Ta hiruak batin in zittun kumuniyua igual jantzita. Jendia berriketan aitzen baizen (...) 'ta. Bat bakarrik in bazun, "hau in du, beria ez baidu" 'ta nola izaten da! Hola hiruak 'ta hiruak igual jantziyak.

- 'Ta ze in zizkan béak erropak?

- Amak dena. illoba zun 'ta. Béak hartu ber zun hazitzeko geo. Ordun hala itten baizen! Norbatt besotakua baldin bazen 'ta gurasuak hil 'o hola hil, jotzen zian padrinuan itxea.

- 'Ta amautxiya, zue ama amautxiya zun?

- Bai. 'Ta atta, atautxiya. Attan izenekua zen, gue attan izenekua zen hora Pablo.

9. Arropa garbitzen

- **Erref:** OIA-020/017
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:36:30. **Bukatu:** 00:39:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Arropa garbitzera erredera joaten ziren, labaderoa jendez betea egoten zelako eta ura agudo zikintzen zelako. Beraiek bazuten ur-korrontea etxean, eta arraskan garbitzen zuten arropa. Gobada egiten zen, baina beraiek ez zuten egiten.

Transkripzioa

- Beno, lata erra maten ai naz, e!

- Ez, ez. Lasai! Zu gustora al zaude?

- Ez dakit ba, ze san!

- Nik galdetuko zattut! Ai naz ni galdezka!

- Bai, ai za biño...

- Nik jakin nahi nun, erropak nola garbitzen zenittuzten!

- Guk sukaldian. Fregaderan. Batzutan joten giñan zeara... Nola da?

- Labaderoa?

- Altziberko 'ta erreka hoi nola, Altzibertik Errentira joten dena? Pues horrea betti. Posta 'ro... Han bian ez dakit nola saten ziyoten. Han zea bazen, beno, oaiñ ez dakit nola esan. Iturriozko birian zen sagardoteiya, 'ro sagardo fabrika 'ro... 'Ta handik joteko ez dakit zer zela 'ta, istoriyak.

- Biño behintzat...

- Batzutan arropa garbitzea 're hara jotzen giñan.

- 'Ta hor beko plazan din labaderu hoik ez al zin garai hartan?

- Bai. Nik hoik beti izautu 'ttut hor. Biño konserbatu iñ 'ttuzte kendu gabe. 'Ta labadorea 're bai. Arreglatu 'ro zeatu 'ta. Biño hora nik han izautu nun.

- 'Ta ez ziñazten hara jotzen?

- Jotzen giñan, biño, launtzat zen tokiya. 'Ta ura gutxi korritzen bau denak han ur zikiña juntatzen da, 'ta irriyoa jon ezkeo berriz, zikiña urak eamate

'u.

- Karo.

-'Ta arropa ongiyo garbittu. 'Ta bestela itxian ura genun itxian. Denbo batin toki askotan ez zen urik, biño guk ura bagenun.

- A bai, e? Zuek bazenuten ordun? Bentaja erra bai!

- Bai. 'Ta batenak eta bestinak eta ahal zen bezela, pues arropa garbittu, pillla haundiya itteko 're bakizu, maiz garbittu berko Hainbeste launek. Ez zen han xobra askoik izango.

- Biño hoi eunero 'ta itten zenuten? Eunero 'ta garbitzen zenuten?

- Arropa?

- Astian askotan 'o? Oan bezela?

- Zikintzen zenian 'o. Ahal zen bezela garbittu. Ez batzuk bezala... geo saten zuten maindirik eta juntatu 'ta gobara ittea. 'Ta hura iosi 'ta itten zuten, biño, gue itxian ez.

- 'Ta zuk ikusi izandu 'zu, nola san 'zu? Gobara?

- Gobara saten zuten. Eta zeak, barrikak bezela... Aittu izandu 'ut nola saten ziyoten 'ta halako uan ez dakit ze jarri 'ta, ura berua bota 'ta, betik zirrittotatik atera 'ta ez dakit nola in 'ta. Biño gue itxian ez, gue itxian itturriya ereki 'ta han.

- 'Ta jaboia 'ro ze biltzen zenuten?

- Jaboia. Jabon Txinbo.

- Raka raka raka harrekin.

10. Plantxa

- **Erref:** OIA-020/019
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:40:12. **Bukatu:** 00:43:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Lurrun-plantxa zuten etxean. Barruan egur-ikatz sartuta berotzen zuten. Ekonomikaren aurretik nolako sua zuten kontatu du: ez zen beheko sua, labetxoak zituen. Etxea erre egin zitzaien, eta konpondu zutenean, orduan jarri zieten ekonomika.

Transkripzioa

- Plantxak... Elektriako ez zen izaten dembo batian. Biño baporekua esaten ziyoten plantxa, gue itxian oso ona zen gaiña. Fuertia 'ta ona. Beste batzuk

bazin geo ate zienak senzilluaguak, biño tapa hola zun, e! Kierra hemen. 'Ta handik, kierretik zun katxarro bat hola. 'Ta harrekin itxitzen zen, biño barrenian ikatzakin, egur ikatzakin sua inta jarri, 'ta berotzen zen, 'ta geo harrekin. E...Zeak beziñ ona zen hora.

- Zer?

- Eletrikua beziñ ona zela hura. Plantxa kasi bea 're hala zen, e! Gue amak... Aspaldi, beno, esposatu zenian 'o... losiya izango zuten 'ta ona. Geo bazian itten zutenak, biño txarraguak.

- Bazin beste batzuk, brasa sartu gabe, sutan euki,

- Baita 're.

- 'Ta hoztu bittarte itten zunak 'e.

- Baita 're.

- Biño karo, haik in berko zin noixnahi berotzen jarri.

- Berotzen jarri. Bat berotzen jarri 'ta bestikin plantxatzen. ' Ta hola, 'o bi 'o hiru plantxa jarrita.

- Biño zuk san 'zunak gehiyo aguantatuko zuten, brasakin?

- Harren brasa denin 'ta geo tarteka ber bazen asko, ikatza bota 'ta...

- Ongi garbittu, bestela erropa zikindu!

- Ez. Plantxa garbiya ioten zen gaiñetik.

- Kontuz kontuz brasa sartu 'ta...

- Uango aldian orduan... Atraso haundiya izandu zen, biño (ez, ez) guk plantx hura geo 're ibiltzen genun.

- Bai, e?

- 'Ta azkenin bestik hautsi zigun. Beti eskatzeko tortzen baizin gue itxea. Batek "plantxa utziko nazu?" 'Ta eaman 'ta adiós! Ez bentzat eta ez guetzat!

- 'Ta zer zenuten beko sua? 'O ekonomika?

- Ez genun bekua. Zea... maiya hau balitz bezelako zea bat denian. 'Ta gaiñ hartan itten genun sua. Sua itteko tokiya zun 'ta eskiñan labetxua 'ta bestin 'e bai, ikatza... Egur ikatzakin itten 'tena. 'Ta harrekin. Ez zen ez labeik eta ezer 'e, dembo batian. Geo bai, bagenun. Itxia erre in zitzaigun 'ta hura erre zenian arreglatu zuten 'ta ordun jarri zuten ekonomika.

- Okiyo ekonomika!

- Hura 're harrapatu genun.

- Hua seuruguo!

- Beno...
- Aspertu al za?
- Oi! Nik ze satia nahi 'zu?
- Labaderuna aztu in nau galdetzia...

11. Labaderoa

- **Erref:** OIA-020/020
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:43:20. **Bukatu:** 00:45:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

<p>Labaderoa nolakoa zen eta nola garbitzen zuten han arropa. Ura ahal zen gutxiena zikintzeko moduan antolatuta zegoen tokia.</p>

Transkripzioa

- Aztu in nau galdetzia. Labaderu... Lengun eendu nitzan labaderuiari beira, beko plazan.

- Beko labadei...

- Bai. 'Ta daka, hau labaderua baldin bada, daka hemen aska hoi, ez?

- Aska.

- Aska. 'Ta geo...

- 'Ta lau kantoitan kampoak harri batzuek.

- Bai.

- 'Ta jendia itten zen uretan sartu, o, ez! Sartu gabe itteko bazun bazterretik zea. 'Ta handik hartu 'ta harri haitan garbittu 'ta erdiyan astindu. Harrek, horrek, horrek eta horrek denak botatzen ai badia zikiña 'ta ura ustez korrituagatik ez da zeatzen 'ta, ura zikiña askotan! 'Ta gue amak ez baizun nahi 'zaten ur zikiñakin garbittu!

- Karo!

- Itturriya ereki 'ta dembo gehiyo ber zun, biño itxian.

- 'Ta ordun, harriyak zozten, askatik kampoak ayeka?

- Bai. Ez al za errepetu?

- Bai. Biño uste nun, diskuttuta alrebes jarriyak zittuztela!

- Bazterrian... Beno, hau da zea. 'Ta erdiyan hoi, horren zea bezela eta... Erdiyan geo ixkiñetan du... Nola esango nuke... Honea, kampo zea bat, harri bat. Aber, hola arropa garbitzeko 'ta bazterrian zean bazterrian hola tokiya.

- Bai.

- 'Ta kampu hartatik ura hartu 'ta garbittu. 'Ta ura kentzen dena beste ayekatik joten da 'ta norbea ez da bustitzen.

- Hoi da. Biñon, garbitzen ai zena, pertsona jarko zen kampo ayekatik.

- Kampo... Klaro! Kampo ayekatik...

- Harriya izango zen...

- Harriya, aska ez, askatik kampo! Zikiña joteko!

- A! A! Bai, bai, bai. Karo, karo karo.

- 'Ta geo barrenian, ura tortzen zen, biño... Hola.

12. Askak

- **Erref:** OIA-020/021
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:45:15. **Bukatu:** 00:47:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

Plazan bazeuden behiak zituztenak eta hauek bertako asketara joaten ziren ura edatera. Gaur egun dauden iturriak ere bazeuden orduan.

Transkripzioa

- 'Ta geo gororo bazten, uaiñ ez da... Depo... Zea, depositua den bazterra hartan, beste aska bat. Kendu 'ta ibilli zuten, geo jarri ingo zutela 'ta. Aska hura, hura zen berriz, behiak jotzen zianak zeako, Axeiyaneko behiak eta... Hola behiak zittuztenak eamaten zittuzten ura iatea hara. Han aska hura beti betia jotzen zen ura zeriola.

- 'Ta Axeiyanak hemen izango (...)

- Axeiyanak hara jotzen zian. Ez, goro 're bazen beste aska. Bi aska zian, bero 'ta goro. Axeiyanekuak goikoa jotzen zin.

- Ordun behiak kalin barrena ibilko zin?

- Goiko kalin betti!

- Oain hor behiya ikusteko!

- Oaiñ ez da behiyik 'ta holokoik! Biño orduan... Hantxe behiak ikasiyak eoten zian noski! Atzetzen zittuztenian bat 'o bi jotzen zian, ura ian 'ta itxea.

- Ya ohittuk!
- Karo!
- 'Ta itturriyak non zin? Oaingo itturri berak al dia? Hor Xabale aurrekuk eta...
- Xabalen da oaiñ kantoiyian zea, 'ta leno zen, itxia nola da, zeak... Xabaleko itxi hoi, harrek goiko kalea ayeka hora... Kantoi hartan itturriya 'ta goiko kalin 'e beste itturriya. 'Ta geo zea, zeako Kamioneko 'ro, kontsejupeko atzi hartan berriz, beste itturri haundiy hura.
- Kastroneku hortan.
- Kastronekua, bai. 'Ta hola.
- Bazin itturri mordoska 'at! Ez?
- Kalian bertan. 'Ta geo bero 're bai, 'ta bian Posta aldian 'ta.

13. Garbitasuna

- **Erref:** OIA-020/022
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:47:06. **Bukatu:** 00:49:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:

Garai batean, ura etxera garraiatu behar izaten zen. Ez zegoen ur-korronterik. Maitxoren etxean bazeukaten ur-korrontea, eta gero hasi ziren gainerakoetan ere jartzen. Orain bainerak eta dutexak daude, baina lehen ez zeuden eta Altxibarko erreka joaten ziren garbitzera. Etxean ere aritzen ziren, balde handiak jarrita. Garai batean atzerapena zegoen, baina garbi ibili nahi zuena garbitu egiten zen.

Transkripzioa

- Biño itxitan gehiyenian bazen geo. Len dembo batin ez zen urik izaten, karraitu in ber, biño geo ura zen itxe guztitan.

- Noiz jarri zuten itxe guztitan? Gotzen al za zembagarren urtia 'ro izango zen?

- Nik uste 't gue itxian beti izandu zela. Urik gabe ez giñan gu, urakin.

- Erki. Erki kambitu dia gauzak!

- Bai.

- Oaiñ ura mozten digutenin, jo! Hau desgraziya!

- 'Ta ordun gaiña gazteiyak itten zun, uaiñ itxea jon 'ta baiñera, 'ta han

baiñatu 'ro, dutxatu 'ro iñ biño, ordun ez baizen holakoik! 'Ta beko plazatik betti jonta iriyua, Altziberko iriyoa 'ro jon, 'ta han ira itten 'ta baiñatzen giñen 'ta martxa!

- Han garbittu.

- Ordun 'e garbi jon nahi zuna jotzen zen. 'Ta itxian bertan iñ 'e bai. Balde haundiyak jarri 'ta han ura 'ta garbittu. Dembo batin 'e atrasua zen, biño garbittu nahi zuna 're garbittu itten zen. Txoakeiya da. Oaingo adelantoik ez zela.

- Hoi da. Biño garbiya berdin berdin. Len 're. Zuek garbiyak jotzen ziñazten. Nahiz 'ta dembo gehiyo ber 'o... Gehiyo kosta!

- Itxetik kampo ateko baziñan arpegiya 'ta garbittu ber izaten zenittun! 'Ta ez. Ordun 'e nahi zunak...

14. Batzokiak eta beste

- **Erref:** OIA-020/023
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:49:05. **Bukatu:** 00:51:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa

Laburpena:

Xanistebanetan aizkora-apustuak, harri-apustuak, zortzikoa, aureskua, ezpata-dantza... gogoratzen ditu. Gerra aurretik batzokiko dantzariak aritzen ziren. Batzokia non zegoen. Killirikupen ere batzokia zen, emakumeena; sukaldean-eta ikastera joaten ziren. Zirkulua. Berak ez zion kasurik egiten politikari. Aitari ere ez zitzaion gustatzen politika.

Transkripzioa

- 'Ta fiestak eta gotzen al za? Xanistebanak eta?

- Xanistebanetan aixkora apostuak eta harri apostuak eta hoi denak izaten ziren. 'Ta zortzikua, auresku 'ta geo, zea... Gerra aurretik asko Batzokitik, dantzaiz hoik nola dia, nola saten yote?

- Poxpoliñak?

- E?

- Poxpoliñak?

- Poxpoliñak 'e bai 'ta mutillak 'e bai. Biño zea, dantzak itten zittuztenak. Bat hartu 'ta hola gotti jarrita.

- Bai. Ezpata dantzak 'ta...

- Ezpata dantzak. Ez nitzan akortzen. 'Ta holokuk eta denak izaten zian.

- 'Ta batzokiyan 'ta zein zin hor, e... zein, ze jende eoten zen batzokiyan? Zein zin horko... Bueno, buruak, 'o...

- Nik ordun horko gazteiya 'ta geo arratsin gizona zeaguak 'e batzokiyan biño, ez naz akortzen ze... Jende asko izaten zen batzokiyan, asko zen, e!

- Bai, herriko jende asko izango zen batzokiyan, ez?

- Jende asko. Batzokiya 're tokiya 're in zuten hor Romeroneko beko bizitzan. Nola da estatua? Harren beste ayekan bazen 'ta. Batzokiya 'ta bestia killikupia nola, han lendabiziko bizitza batzokikuk zuten.

- Hoi batzokiyak zakan baita 're?

- Emakumik ioten zian han. Kozina 'ta joten zian ikastea 'ta.

- Eta Zirkulua 'ro saten ziyotena?

- Hura... Nola zen taberna? Zeakua, beno, Zirkulua saten genun beti guk. Han zen lembiziko bizitzan zuten haik ben soziedadia.

- 'Ta hoik zein zin? Hoik ze...

- Nik ordun askoik enun (...) kaso asko itten kaso politikai.

- Nahiko lan bazenuten zuek!

- E? Ni sekula metittu politikan.

- Hobe!

- Ez, ez, egiya sate 'ut. Politika biño aurrerokua zen jateko xox batzuk irabazten aitzia txoakeitan biño! 'Ta gue attai ez zitzaion gustatzen politikik. Lana in ber zunak denakin eon ber zula ongi saten zun harrek. Denakin ongi. 'Ta politikan sartu gabe 'ta denakin ongi.

15. Gerran hildako anaia

- **Erref:** OIA-020/024
- **Iraupena:** 0:03:12. **Hasi:** 00:51:48. **Bukatu:** 00:55:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Anaia soldadutzatik libratuta zegoen, baina gerrara joatera behartu zuten. Lehergai bat lehertu zitzaion eta bertan hil zen. Txirrindulari ona zen anaia, Touringen zegoen. Beste anaiak lau urte-edo pasatu zituen soldadu. Garai hartan, ezkonduak eta edadekoak, denak eramaten zituzten.</p>

Transkripzioa

- Ba hua jon zen frentea. Biño ze san 'zu?

- Leno soldauxka zun, 'ta ate zen libre. Kinze... Bentizinkokua 'ro zer zen hura? Behintzat, libre. Eta gerra hasi zen 'ta eaman zuten 'ta gerran hil zen. 'Ta libre atetako mutilla.

- Hoi da, hoi da.

- 'Ta beste anaiya 're libre ate zen hurrengua. Difentzi gutxi zuten, 'ta hura 're libre. 'Ta hura berriz, soldado in zun geo lau 'ro bost urte.

- Biño aleiya, bertzi in zutela, ez zen be borondatez jon. Bertzi in zuten bea! Behar, behar, beharrazi!

- E... Ez naz akortzen. 'Ta izan ber zun gaiña hura gerran hasi zianian, kampotik, zeatik Alemanitik ez dakit ze, karri 'men zittuzten... Kañoiyak eta nola izaten dia morteruak 'o kanoi ttikiyak 'o ez dakit zer. Eta disparatzen aittu 'men zian asko. Gui san zigun béakin zenak, e! 'Ta san 'men ziyoten... Guriak san 'men ziyon alferezai. Hura berua zeola 'ta peligrosua 'ta hoztutzen utzi ber zela! "¡Ta que no importaba!" Que no sé que 'ta no sé cuantos...'Ta botaazi, beai botaazi ber. Bestia bazkaltzea jon 'ta hura geldittu 'ta harrek bota 'ta txikittu bertan!

- Lertu in ziyon!

- Berogiya 'men zeon 'ta lertu nombatte. 'Ta bertan dena puskatua geldittu.

- 'Ta abisua ailletu zen.

- Hogeita lau urte 'ro izango zittun. Hura geo gaiña zean, bizikletan ibiltzen zen afiziyo haundiya zun 'ta karreretan atetzen zen Erreinteyan 'ta barriyo... Herrita joten zian. Soziedadia, Errentiko soziedadia, Turin 'o nola? Hangua zen. Ai! Saten hasi ezkeo, penak pasa besteik ez dila in!

- Hoik aztutzia izango litzake onenea, biño izin dia aztu hoik!

- Ez!

- Izin dia!

- 'Ta beste anaiya hurrungua pasa zun lau urte 'ro... Ez dakit zembat, soldado. Orduan esposatuak eta denak eamaten baizittuzten 'ta jende bastante urtekuak! Harrapatzen zuten guziya! 'Ta geo han eon ber. Trixtura! Galanki pasa ber. Nik ez nitzake izan alegria haundiko gauzak pasatakua biziyan, ez.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-07-14

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com